

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ
Протокол № 4 від 15.01 2019 р.

Голова НМР *Н. М. Кольцун* Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Етнодемографічні процеси сучасного світу

освітній ступінь магістр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, 03 Гуманітарні науки
(цифр і назва галузі знань)

спеціальність 014 Середня освіта (014.03 Історія), 032 Історія та археологія
(спеціалізація) (код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))

освітня програма Середня освіта: історія. Українознавство
(назва освітньої програми)

освітня програма Історія. Історичне туризмознавство
(назва освітньої програми)

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

Г. Гончарова Н.О. Гончарова
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою української і всесвітньої історії та культури

протокол № 8 від 10.01.19

Завідувач кафедри

В. С. Гончарова
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету української філології та соціальних наук

Л. Б. Вукалич
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми:

Гончарова Наталія Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри української і всесвітньої історії та культури.

Рецензент програми:

Дізанова Ада Віталіївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри української і всесвітньої історії та культури.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
	18	4
Модуль: 1	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин: 120	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1-2	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр: 2-3	Семінарські заняття:	
	14	4
Тижневе навантаження (год.):	Консультації:	
- аудиторне: 2	-	-
- самостійна робота: 6	Індивідуальні заняття:	
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	88	112

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни: фактори відтворення населення і народонаселення як одного з фундаментальних компонентів відтворення суспільства, виявлення впливу етнічних процесів на розвиток сучасного світу.

Метою вивчення дисципліни є: сформувати системні знання про етнічну історію народів світу, процес формування етносоціальних спільнот, сучасний стан демографічних процесів у світі.

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Теорія та методологія історії» та «Актуальні проблеми сучасної світової та вітчизняної історіографії».

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Українська етнологія», «Процеси націотворення в Центрально-Східній Європі (кінець XVIII – початок XX ст.)», «Історія пострадянських країн».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

- 1. Знання:** знати етапи становлення науки етнодемографії, її предмет та завдання, сучасні наукові підходи до висвітлення ключових проблем етнодемографічних досліджень; розуміти етнічні процеси та їх види, загальні показники етнічного відтворення, соціальні та політичні чинники міграційних процесів; особливості методики проведення

етнодемографічних досліджень, розрізняти етнодемографічні джерела та матеріали.

2. *Уміння*: аналізувати підходи та концепції етнодемографії, обґрунтовувати свою світоглядну позицію щодо процесів розвитку сучасного суспільства; визначати різновиди етнічних процесів, етнічні аспекти народжуваності та смертності; на основі застосування методів опрацьовувати етнодемографічні джерела та матеріали; визначати проблематику етнодемографічних досліджень.
3. *Комунікація*: виявляти повагу до різноманітних національних спільнот як невід'ємної складової історії України, співпрацювати з носіями різних історичних і культурних цінностей; створювати умови для комунікації із представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій.
4. *Автономність та відповідальність*: виконувати індивідуальні науково-дослідні завдання з відповідної проблематики, виявляти самостійність і соціальну відповідальність, громадянські та патріотичні чесноти при виконанні функціональних обов'язків.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Вступ. Етнодемографія як наука. Загальні питання теорії	6	4	2	-	-	-	16	1	1	-	-	-	-	20
2.	Історія становлення і розвитку етнодемографічних знань в Україні в XVIII–XX ст. Формування етнодемографії як науки	4	2	2	-	-	-	18	2	1	1	-	-	-	22
3.	Категорії, методи і джерела етнодемографії	8	4	4	-	-	-	16	2	1	1	-	-	-	22
4.	Процес етнічного відтворення	8	4	4	-	-	-	18	2	1	1	-	-	-	22
5.	Сучасні держави в умовах глобалізації	6	4	2	-	-	-	16	1	-	1	-	-	-	22
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		32	18	14	-	-	-	88	8	4	4	-	-	-	112

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Вступ. ЕтнODEMOГРАФІЯ ЯК НАУКА. Загальні питання теорії

Походження терміну «ЕтнODEMOГРАФІЯ». ЕтнODEMOГРАФІЯ як наукова галузь, що вивчає особливості відтворення народів та динаміку їх чисельності. Предмет дослідження етнічної демографії. Народ (етнос) як об'єкт етнODEMOГРАФІЧНОГО дослідження. Демографічні ознаки етносу. ЕтнODEMOГРАФІЯ і суміжні дисципліни. Зв'язок етнODEMOГРАФІЧНОЇ науки з етнографією, демографією, етногеографією, етнічною соціологією, етнічною психологією, етнічною екологією, антропологією, народною медициною, історичною демографією. Завдання етнODEMOГРАФІЇ на сучасному етапі.

Тема 2. Історія становлення і розвитку етнODEMOГРАФІЧНИХ знань в Україні в XVIII – XX ст. Формування етнODEMOГРАФІЇ ЯК НАУКИ

Поява елементів етнODEMOГРАФІЧНОЇ думки в Україні у XVIII ст. Праці К. Зинов'єва. І.К. Кирилова, Г.Ф. Юнкера, О.І. Рігельмана та ін. Ревізії 1763-1764 рр., 1795 р. та Генеральний Опис Лівобережної України 1765-1769 рр. як джерела етнODEMOГРАФІЧНИХ досліджень. Перші публікації окремих статистичних даних про кількість мешканців в окремих регіонах України. Г.В. Козицький, М.М. Мотоніс, О.Ф. Шафонський, В.І. Крамаренков, М.І. Антоновський, Я.М. Маркович та їх праці. Розвиток демографічної думки в Україні у XIX – на початку XX ст. Формування етнічної демографії як окремої галузі знання. М.А. Маркевич та його праці. Видання джерел з демографічної історії Правобережної України XVI – початку XVII ст. О.В. Яблонський, А.О. Скальковський, М.О. Максимович, О.М. Лазаревський, І.Н. Каманін, Д.І. Багалій та їх внесок у розвиток етнODEMOГРАФІЧНИХ знань. Праці земських статистиків як етнODEMOГРАФІЧНЕ джерело. О.О. Русов і його дослідження. Губернські статистичні комітети та їх роль у збиранні і публікації матеріалів статистики населення. «Київська школа статистики» (друга половина 40-50-х рр. XX ст.). Діяльність В.П. Галагана та В.П. Тарновського. Друга половина XIX – поч. XX ст. – новий етап у розвитку демографічної науки та етнODEMOГРАФІЧНИХ знань. «Програма перепису населення Києва» 1874 р. М.І. Зібера. ЕтнODEMOГРАФІЧНІ дані у працях І.Я. Франка та П.А. Грабовського. Праці С.О. Подолинського, І.І. Пантюхова, Г.І. Маковецького, І.П. Скворцова, М.М. Кузнєцова, Є.В. Святковського, О.Ю. Корчак-Чепурківського, Л.О. Смідовича, А.І. Якобія, М.С. Уварова та ін., їх внесок у розгортання широких медико-демографічних досліджень в Україні. Провідні проблеми етнODEMOГРАФІЧНИХ досліджень кінця XIX – початку XX ст. Вивчення смертності. Розвиток теоретичних проблем демографії. Т.Р. Рильський. Поглиблення етнODEMOГРАФІЧНОЇ проблематики у працях А.С. Бориневича, О.О. Русова та К.Г. Воблого (перша половина 70-х рр. XIX ст.). Розвиток етнічної демографії за радянської доби. Виділення етнODEMOГРАФІЇ як окремої наукової галузі. Створення центрів демографічних досліджень в Україні. Інститут демографії АН України (1919 р.); Відділ демографії ЦСУ УРСР; Управління народногосподарського обліку Держплану УРСР. Наукова та організаторська діяльність М.В. Птухи у 20-30-х рр. Праці А.П. Хоменко, С. Шамрая, А. Барановича, Ю.О. Корчак-Чепурківського, С.А. Томиліна, їх значення для розширення предметної сфери етнODEMOГРАФІЧНИХ досліджень. Згортання

етнодемографічних та демографічних досліджень в СРСР та УРСР у 30-50-х рр. Етнодемографічні дослідження в Українській РСР у 60-80-х рр. Праці М. Крикуна, С. Копчака, А. Перковського, В. Зеленчука, В. Кабузана, В. Загоровського, С. Брука, В. Євтуха та ін. Праці В.І. Наулка – новий етап у розвитку української етнодемографії. Поєднання статистичної, картографічної та методики безпосереднього спостереження. Роботи В. Шишмарьова. Етнодемографічні дослідження в 90-х рр. Їх проблематика.

Тема 3. Категорії, методи і джерела етнодемографії

Категорії та понятійний апарат етнодемографічної науки. «Етнос» і «процес етнічного відтворення». Основні етнодемографічні показники. Народжуваність. Шлюбність. Міграції. Смертність. Динаміка чисельності народу. Природний приріст населення. Природний убуток населення. Етнічні процеси та їх види. Еволюційні та трансформаційні етнічні процеси та їх складники: мовні процеси (зміна словникового складу мови; розширення чи звуження мовних функцій; розповсюдження серед одного етносу мови іншого; явище двомовності; мовна асиміляція); етнокультурні процеси (внутрішні; міжетнічні; надетнічні). Трансформаційні етнічні процеси (консолідація; асиміляція; міжетнічна інтеграція). Особливості методичного набору етнодемографічних досліджень. Статистичні і математичні методи в етнічній демографії. Демографічні методи (поперечний та повздовжній аналіз; метод когорт; метод потенційної демографії; метод стандартизації демографічних коефіцієнтів; метод віково-когортно-часового аналізу; мультистатусні методи; демографічні таблиці). Методи демографічного прогнозування (метод пересування за віком; метод компонентів). Графічні методи в етнодемографії (демографічна сітка). Картографічні методи. Соціологічні методи в етнодемографії. Опитування, аналіз документів, контент-аналіз, спостереження. Методи етнографічних досліджень в демографії. Метод польового спостереження. Порівняльно-історичний метод (історико-типологічне порівняння; історико-генетичне порівняння; історико-дифузійне порівняння). Типологічний метод (типологізація; періодизація; класифікація). Метод компонентного аналізу у дослідженні етнодемографічних явищ. Метод комплексного підходу до вивчення демографічних процесів у межах етнічної спільності. Етнодемографічні джерела і матеріали та їх види. Матеріали ревізій, генеральних описань та переписів населення – основна група джерел етнодемографічних досліджень. Дані поточного статистичного обліку населення (народжуваність, смертність, шлюбність, міграції і т.д.). Відомості спеціальних демографічних обстежень за окремими демографічними характеристиками етносу. Література, яка вміщує результати вже проведеного етнодемографічного аналізу. Статистичні збірники.

Тема 4. Процес етнічного відтворення

Загальні показники етнічного відтворення. Народжуваність. Смертність. Міграційні процеси. Природний приріст населення та природний убуток населення як критерії оцінки етнодемографічної ситуації. Народжуваність. Етнічні аспекти і чинники народжуваності. Динаміка і вікові коефіцієнти народжуваності. Культурно-освітній рівень та його вплив на етнодемографічні показники народжуваності. Підвищення середньої тривалості життя та демографічне старіння етносу як чинники зниження народжуваності.

Шлюбність. Її вплив на динаміку народжуваності у окремих етносів. Шлюбний вік і його етнічні особливості. Сімейний склад та його етнічні аспекти. Моноетнічні та змішані шлюби. Дітність. Етнічні особливості та їх вплив на середню очікувану кількість дітей. Розлучення і повторний шлюб. Позашлюбні діти. Сумарний коефіцієнт народжуваності. Смертність. Етнічні аспекти та чинники смертності. Проблеми вивчення смертності. Біологічні та географічні чинники смертності. Соціальні та етнічні аспекти хвороб. Національно-культурні особливості харчування та їх вплив на етнічні показники смертності. Етнічні аспекти геноциду, військових втрат та інших насильницьких смертей. Етноцид і його прояви. Міграції як один з показників етнічного відтворення. Етнічні аспекти та чинники міграційних процесів. Проблеми вивчення міграції. Внутрішні та зовнішні міграційні процеси. Соціальні та політичні чинники міграційних процесів у середовищі окремих етносів. Діаспора. Урбанізація та її етнічні аспекти.

Тема 5. Сучасні держави в умовах глобалізації

Поняття про глобальні проблеми сучасного світу. Глобальні проблеми сучасної цивілізації. Джерела і причини виникнення глобальних проблем. Їх класифікація і взаємозв'язок. Необхідність і перспективи розробки національного механізму вирішення глобальних проблем. Суверенітет та глобалістика. Національні держави та глобалізація. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації. Трансформація інституту національної держави в умовах глобалізації. Дві основні тенденції процесу трансформації національної держави в умовах глобалізації: стирання граней між традиційними етнічними групами та зростання розмаїтості суспільства. Вплив глобалізації на систему державного управління. Трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації: політичний вимір. Демократія в умовах глобалізації. Глобальні проблеми сучасності та міжнародні відносини. Глобальний та локальний рівні міжнародних відносин. Регіональні етнічні конфлікти та їх роль у сучасному політичному розвитку світу. Антиглобалізм. Історія виникнення антиглобалізму. Основні цілі супротивників глобалізації. Альтерглобалізм: історія виникнення, перші виступи, основні методи діяльності, склад учасників.

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. Етнодемографія як наука та навчальна дисципліна

ТЕМА 2. Історія становлення і розвитку етнодемографічних знань в Україні

ТЕМА 3. Категорії, методи і джерела етнодемографії

ТЕМА 4. Категорії, методи і джерела етнодемографії

ТЕМА 5. Процес етнічного відтворення

ТЕМА 6. Процес етнічного відтворення

ТЕМА 7. Сучасні держави в умовах глобалізації

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	Підготовка до лекційних та семінарських	20 (30)	Конспект

	занять		
2.	Підготовка до проміжного контролю	4 (4)	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: - опрацювання наукових статей; - конспект першоджерел; - підготовка реферату; - підготовка до презентації результатів дослідження.	14 (22) 20 (20) 10 (20) 20 (22)	Анотації наукових статей Конспект Реферат Презентація
	Разом	88 (112)	

Тематика індивідуальних завдань

Перелік запитань для самостійного опрацювання

1. Періодизація етнодемографічних процесів.
2. Розвиток якості населення. Система якісних характеристик населення.
3. Вплив суспільства на етнодемографічні показники. Методи впливу.
4. Детермінованість етнодемографічних процесів. Тиск населення на засоби існування.
5. Етнодемографічні аспекти міжнаціональних і соціальних конфліктів.
6. Диференціація населення України за рівнем смертності. Відмінності в смертності чоловіків і жінок.
7. Регіональні особливості народжуваності і смертності в Україні.
8. Людський капітал.
9. «Демографічна проблема» в системі глобальних проблем людства.
10. Співвідношення соціальних і національних інтересів.
11. Етнічна ідентичність, її типи і засади.
12. Теорії етнокультурної взаємодії.
13. Етнічні контакти, їх наслідки.
14. Традиційна культура і традиційне мислення.
15. Проблема модернізації суспільства.
16. Динаміка розвитку етнічного конфлікту.
17. Класифікація етнічних конфліктів.
18. Етнічні конфлікти пострадянського простору.
19. Структура етносу.
20. Етнічні процеси ХХ століття.
21. Етнічні процеси в сучасному світі.
22. Особливості поліетнічного складу населення регіонів України.

Перелік першоджерел для конспектування

1. Гелнер Е. Нації та націоналізм / пер. з англ. К., 2003.
  2. Томилин С.А. Демография и социальная гигиена. М., 1973.
  3. Ерік Дж. Гобсбаум. Націоналізм наприкінці ХХ ст.
  4. Томас Еріксен. Етнічність, раса, клас і нація.
  5. Ентоні Д. Сміт. Територіальні та етнічні націоналізми.
- Джерело: Проценко, О. та Лісовий В. упор., 2010. *Націоналізм: Антологія*. 3-тє вид. Київ: ВД «Простір», «Смолоскип».

Тематика рефератів

«Видатні науковці-етнодемографи» (за вибором студента). Орієнтовний перелік постатей див. за планом семінарського заняття № 2).

Результати власного індивідуального дослідження студенти презентують на семінарському занятті.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.
6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.
6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним, а також вміння застосовувати ці знання на практиці.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Проаналізуйте поняття народ (етнос) як об'єкт етнодемографічного дослідження. Розкрийте демографічні ознаки етносу.
2. Розкрийте проблематику етнодемографічних досліджень в 1990-х рр.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.

4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Анотування наукових статей	5
Конспект першоджерел	5
Реферат	5
Презентація	5

Критеріями оцінювання *анотацій наукових статей* є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті. Критеріями оцінювання роботи з *першоджерелами* є здатність студента тезово розкрити зміст запропонованого матеріалу. Оцінювання *реферату* здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання *презентації* є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Антонюк О.В. Основи етнополітики: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К., 2005.
2. Богатирець В. Співробітництво етнічних груп у контексті «багатокультурного розвитку» на етапі виходу з кризових ситуацій // Історико-політичні проблеми сучасного світу. Збірник наукових статей. Чернівці, 2009. Вип. 19-20.
3. Бородінов В.Д. Етнополітологія: Навчальний посібник. Донецьк, 2008.
4. Головатий М. Етнополітологічні процеси: суть і проблеми в сучасному світі // Персонал. 2006. № 4.
5. Гулай В. Деякі соціально-психологічні чинники ескалації етнополітичних конфліктів // Історико-політичні проблеми сучасного світу. Збірник наукових статей. Чернівці, 2009. Вип. 19-20.
6. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. Чернівці, 2003.
7. Дорошенко Л.С. Демографія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К., 2005.
8. Етнографія України: навчальний посібник для студентів ВНЗ / За ред. С.А. Макарука. Львів, 2004.
9. Історія сучасного світу: навчальний посібник. Для студентів денної та вечірньої форм навчання всіх спеціальностей / За ред. Г.К. Парієнко. Одеса, 2009.
10. Крисаленко В.С. Динаміка населення: Популяційні, етнічні та глобальні виміри: Монографія. К., 2005.
11. Курило І.О. Соціально-економічна структура населення: еволюція, сучасність, трансформації. К., 2006.
12. Орлова Т.В. Історія сучасного світу (XV – XXI століття). К., 2008.

10.2. Допоміжні джерела

1. Алексеев В.П. Этногенез. М., 1986.
2. Алексеев І.В. Національні держави в умовах глобалізації світу (політичні і правові аспекти). К., 2006.
3. Антонюк О. Формування етнополітики Української держави: історичні та теоретико-методологічні засади. Монографія. К., 1999.
4. Арутюнян Ю.В., Дробижева М.М., Сусоколова А.А. Этносоциология: Учебное пособие. М., 1998.
5. Архангельский В.Н. Демографическая политика: цели, принципы, приоритеты. Саранск, 2000.
6. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. К., 2008.
7. Борисов В.А. Демографія: Учебник для вузов. М., 1999.
8. Валентей Д.И., Кваша А.Я. Основы демографии. М., 1989.
9. Вовк Х.К. Студії з української етнографії та антропології. К., 1995.
10. Волков А.Г. Семья – объект демографии. М., 1987.
11. Гелнер Е. Нації та націоналізм / пер. з англ. К., 2003.
12. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії / В.С. Стешенко, В.П. Піскунов, І.О. Курило, Л.В. Чуйко та ін. К., 2001.
13. Демографічний розвиток Європи на сучасному етапі // Краєзнавство. Географія. Туризм. 2004. № 40.

14. Демографія. Современное состояние и перспективы развития / Под ред. Д.И. Валентей. М., 1997.
15. Дмитриев А.В. Конфликтогенность миграции: глобальный аспект // Социологические исследования. 2004. № 10.
16. Етнокультурні проблеми політичного процесу в Україні: Колективна монографія / Л. Остапчук та ін. Львів, 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westukr.itgo.com/ostapchuk.html>
17. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність. К., 2001.
18. Етнос і соціум / За ред. Б.В. Попова. К., 1993.
19. Етносоціологія: терміни та поняття. Навчальний посібник. К., 2003.
20. Етнополітологія в Україні. Становлення. Що далі? Збірник. К., 2002.
21. Євтух В. Державна етнополітика України: нинішні засади і погляд у майбутнє // Українські варіанти. 1997. № 2.
22. Здоров'я та відтворення народу України. К., 1991.
23. Капица С. Глобальная демографическая революция // Международная жизнь. 2005. № 11.
24. Карачурина Л.Б. Миграции между регионами - соседями: специфика, объемы, тенденции / Миграционная ситуация и миграционная политика в современном мире. Смоленск, 2003.
25. Картунов О.В. Етноси, нації та етнонаціональна політика / Політологія: підручник / За ред. Ю.І. Кулагіна, В.І. Полуріза. К., 2002.
26. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 року. К., 2006.
27. Корчак-Чепурковский Ю.А. Избранные демографические исследования. М., 1970.
28. Курс демографии / Под ред. А.Я. Боярского. М., 1985.
29. Ліанова Е.М. Ринок праці: соціально-демографічні аспекти. К., 1996.
30. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан: Монографія / Авт. кол.: Е.М. Ліванов, Н.С. Власенко, О.С. Власюк, та ін. К., 2002.
31. Мала енциклопедія етнодержавознавства / За ред. Ю.І. Римаренка. К., 1996.
32. Малий етнополітологічний словник / О.В. Антонюк, В.І. Волобуєв, М.Ф. Головатий та ін. К., 2005.
33. Мальтус Т.Р. Дослідження закону народонаселення, або погляд на те... К., 1998.
34. Медков В.М. Демография: Учебное пособие. Ростов-на-Дону, 2002.
35. Міграційні процеси в сучасному світі. Світовий, регіональний і національний виміри / За ред. Ю. Римаренка. К., 1998.
36. Населення України. Народжуваність в Україні в контексті суспільно-трансформаційних процесів. К., 2008.
37. Населення України. Трудова еміграція в Україні. К., 2010.
38. Народонаселение. Энциклопедический словарь / Ред. кол. А.Я. Кваша, Г.Г. Меликьян, А.А. Ткаченко и др. М., 1994.
39. Пономарьов А.П. Українська етнографія. К., 1994.
40. Прибиткова І.М. Основи демографії: Посібник для студентів гуманітарних і суспільних факультетів вищих навчальних закладів. К., 1995.
41. Романюк М. Вплив міграційних процесів на етнічну структуру населення // Етнос і культура. 2003. № 1.
42. Современная демография: Учебное пособие / Под ред. А.Я. Кваши, В.А. Ионцева. М., 1995.
43. Стеценко С.Г. Демографічна статистика з основами демографії: Підручник для студентів вузів, які навчаються за освітньо-професійною програмою бакалавра зі спеціальності «Економічна статистика». К., 2005.
44. Страны и народы. Научно-популярное этнографическое издание в 20 т. М, 1979-1984.
45. Страны мира. Справочник. М., 1991.
46. Сучасна демографічна ситуація України // Економіка в школах України. 2005. № 4.
47. Томилин С.А. Демография и социальная гигиена. М., 1973.

48. Україна: етнонаціональна палітра суспільного розвитку. Словник-довідник / За ред. Ю.І. Римаренка. К., 1997.
49. Фильрозе Э. Очерк потенциальной демографии. М., 1975.
50. Хомра А.У. Воспроизводство населения. К., 1990.
51. Чуйко Л.В. Браки и разводы: демографическое исследование на примере Украинской ССР. М., 1975.
52. Этнические процессы в странах зарубежной Европы. М., 1990.

Шкляр Л.Є. Українці: етногенез, етнос, етнімія // Генеза. – 1994. – № 2

10.3. Інтернет-ресурси

- <http://sbiblio.com/biblio/archive/demografija/> - С. Борисов Демографія
- <http://nation.geomann.ru/demogr/> - Демографічний енциклопедичний словник
- <http://demography.narod.ru> - Демографический сайт Б.П. Денисова
- <http://www.demographia.ru> - Інститут демографічних досліджень
- <http://malchish.org/lib/philosof/Kapitza/> - С. Капица Очерк теории роста человечества
- <http://www.ukrstat.gov.ua/> - Державна служба статистики України
- <http://www.worldometers.info/ru> - Світова статистика
- <http://iformatsiya.ru/tab1/459-statisticheskie-dannye-stran-mira/> - Статистичні дані за країнами світу
- <http://coombs.anu.edu.au/ResFacilities/Demographypage.html> - Демографический сайт Австралийского национального университета в Канберре
- <http://www.demoscope.ru> - Демографический еженедельник Центра демографии и экологии человека РАН «Демоскоп Weekly»
- <http://www.jhucsr.org/popwel.stm> - POPLINE - самая большая в мире библиографическая база данных по демографическим исследованиям
- <http://www.popindex.princeton.edu> - Population Index on Line - ежеквартальный онлайн-реферативный журнал по демографии и смежным дисциплинам Принстонского университета, США
- <http://www.prb.org/prb/prb> - Демографический сайт неправительственного агентства Population Reference Bureau, США
- <http://www.undp.org/popin/popin.html> - Population Information Network - Официальный демографический сайт ООН
- <http://www.unicef.org> - Сайт ЮНИСЕФ - Детского фонда ООН